

Резюме до статті Кіма Єрсу «Універсальність як регулятивний ідеал»

Відомий південнокорейський філософ та Генеральний секретар Корейської національної комісії зі справ ЮНЕСКО Кім Єрсу (Kim Yersu) у статті «Універсальність як регулятивний ідеал» обґрунтував та відстоює тезу, винесену в її заголовок. Основу статті склала доповідь доктора філософії Кіма Єрсу на Міжнародній конференції, що пройшла за підтримки ЮНЕСКО й «Конвенту європейської філософії та історії ідей» у березні 1998 р. у Лісабоні. У цьому відношенні важливо підкреслити, що автор, займаючи високі посади в ЮНЕСКО, доклав багато зусиль для пропагування філософії як універсального базису спілкування та взаєморозуміння не лише між окремими інтелектуалами, а й між різними науковими товариствами та організаціями й народами світу в цілому. Зокрема, він всебічно підтримував філософські організації та наукові інститути, в т.ч. й «Конвент європейської філософії та історії ідей», очолюваний німецьким філософом М. Буром (1927-2008), відомим своїми численними публікаціями в СРСР та Україні.⁹

Головну ідею статті – «універсальність як регулятивний ідеал» – Кім Єрсу розкриває та підтверджує в 15 параграфах. У першому з них «Універсальність як трансценденція» автор вказує на початкову домінуючу традицію розуміння філософії

⁹ Див, наприклад: Бур М. Если погибнет справедливость, то нет больше никакой ценности, чтобы люди жили на земле // Идея справедливости на склоне XX столетия. Материали VI Харківських міжнародних Сковородинівських читань. – Харків: УВС, 1999. – С. 81-89.

ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ПРОБЛЕМ

як «протофілософії» на Заході та на Сході. Як відомо, термін «протофілософії» вперше був введений австрійським дослідником Р. Айслером (1873-1926) у «Словнику філософських термінів» (Берлін, 1899, 1910), який під «протофілософією» розумів міфологічні стадії становлення філософії. У 1948р. американський антрополог Ф. Боас у статті «Роль протофілософій у інтелектуальній історії» говорив про «протофілософські» передумови філософії як метафоричні, лінгвістичні та прагматичні елементи, котрі визначають форму філософії. У цій тезі Кім Єрсу вказує на конкретні етапи становлення вказаної філософської традиції – від «платонівського світу ейдосів» до «істинної картини світу» або «дзеркала природи» за термінологію сучасного американського філософа Р. Рорті. При цьому, на думку південнокорейського автора, філософська думка після вищеназваного «наївного оптимізму» звернулася до «ідеї трансцендентності та нормативності», в т.ч. у розумінні культури взагалі.

У другій тезі «Універсальність як етноцентризм» Кім Єрсу вказує на прогрес науки та техніки від початку епохи Просвітництва, коли ідея «універсальності та нормативності» стала носити «етноцентричний характер». При цьому він посиляється на відому концепцію філософії історії Гегеля – діалектичного розвитку культури від «східного світу» до «греко-римської культури», й далі до «європейської культури». У названому контексті автор вказує також на «натуралістичну традицію Конта», котрий вбачав розвиток людської культури в трьох етапах або фазах – «примітивному, метафізичному та позитивістському», або іншою термінологією – у «нелінійних етапах дикунства, варварства та, нарешті, цивілізації». Однак, саме ці концепції культури, на думку Кіма Єрсу, через ідеї «християнської місії» та «цивілізаційної місії» призвели до «тоталізації етноцентризму» на Заході, про що чітко свідчить творчість таких авторів, як Гердер, Ніцше та Боас. Отож, – робить попередній висновок південнокорейський автор, – такі тенденції у розвитку західної філософії призвели до виникнення двох осей – «трансцендентності та нормативності філософського знання, з одного боку, та етноцентризму, замаскованого як нелінійність культурної еволюції, з іншого».

В наступних параграфах – «Виклик релятивізму», «Культурний релятивізм», «Концептуальний релятивізм», «Онтологічна відносність» – Кім Єрсу вказує на широкі виклики, які виникли перед традиційною філософією з розповсюдженням релятивізму, «постфілософії» та інших інтелектуальних напрямків у 20-му столітті. У цьому відношенні, на противагу Декарту з його універсальною та єдино-істинною «картиною світу», у західній традиції з'явилося плюралістичне розуміння світу, типовим представником якого став американський філософ Річард Рорті, основною працею якого була «Філософія та дзеркало природи» (1979). Однак, перший такий виклик традиційній філософії та ідеї універсального розвитку людської культури був пов'язаний з творчістю американського автора Ф. Боаса, котрий під негативним впливом «культурної сфери імперіалізму» та двох світових війн 20-го століття сформулював свою тезу про «культурний релятивізм», який постулює принципову різницю між культурами та історичними епохами та їхнім індивідуальним розвитком. Недивлячись на те, що релятивізм взагалі має таку ж давню історію, як історія філософії, особливу небезпеку для останньої він став складати після становлення та виникнення так званого «концептуального релятивізму», котрий «заперечує детерміновані відносини між об'єктивною реальністю та знанням» й визнає багатоманітність концептуальних схем інтерпретації світу. З останньою тезою пов'язані філософські позиції так званого «онтологічного релятивізму», або «онтологічної відносності», представниками яких, на думку Кіма Єрсу, були, зокрема, такі відомі автори, як Вітгенштейн, Квайн, Селларс.

ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ПРОБЛЕМ

Чотири інші параграфи (з 7-ї по 10-ту) статті – «Саморуйнування», «Неінтелегібельність / Нечіткість», «Розумовий суїцид», «Заморожування статусу кво» – вказують на можливі аргументовані шляхи протиставлення філософії й універсальності релятивізму та його різновидам. У цьому контексті Кім Єрсу вказує, зокрема, на досить вагомні аргументи американських вчених Дональда Девідсона проти «концептуального релятивізму» та Хіларі Патнема проти «радикального релятивізму», який він назвав «розумовим суїцидом». Інший відомий філософ сучасності Карл Поппер вбачав у релятивізмі «найбільший сучасний ірраціоналізм», котрий лише «заморожує статус кво стосовно прогресу знання».

Крім цього, Кім Єрсу наголошує у одинадцятому параграфі – «Перегин в діалектиці», – що з часів Френсіса Бекона західна філософська традиція пов'язувала знання з силою (владою), що врешті-решт призвело до виникнення і поширення «західного імперіалізму», зокрема і у культурі. З цього приводу автор наголошує: «Культурний релятивіст став найгіршим різновидом культурного імперіаліста». Саме це, на його думку, призвело до курйозного перегину в діалектиці ідей. Тому у 12-й тезі «Перспективи у вік різноманіття» Кім Єрсу констатує, що «ані трансцендентно-трансцендентальна концепція універсальності, ані концептуальний релятивізм» не мають шансів у сучасну епоху культурного різноманіття. Натомість, на думку цього автора, перспективу може мати лише така універсальність, котра поважає індивідуальність кожної існуючої культури.

У центрі уваги 13-ї тези-параграфа «Ідея культурного синтезу» постає питання про співвідношення між філософією та культурою. При цьому, з одного боку, культура розглядається як «різновид живого організму з її внутрішнім динамізмом», а з іншого – вона розуміється у постійному розвитку залежно від часу та простору. Такий статус культури призводить до того, що на певних етапах окрема культура може або бути в ізоляції від інших культур, або співпрацювати чи навіть конфліктувати з ними. Нарешті, такий розвиток спонукає до «культурного синтезу». В якості саме «такого культурного синтезу, вираженого в теоретичній абстрактній мові», Кім Єрсу розглядає філософію, – причому як у її західній, так і східній традиції.

«Оптимальність та людська обмеженість» – так звучить назва чотирнадцятої тези-параграфу даної статті. На думку південнокорейського філософа, певна культура може мати більший запас заархівованої оптимальності, ніж інші, й, таким чином, тримати першість стосовно синтезу, який може виступати моделлю для інших культур. Отже, саме такого роду культурний синтез може висувати претензії на універсальність. Однак така універсальність буде завжди універсальністю, котра обмежена певним часом та місцем. Це пов'язане, насамперед, з обмеженістю людських здібностей та можливостей. У цьому відношенні Кім Єрсу робить такий попередній висновок: «Багатоманітність та різноманітність культур – є наслідком людської обмеженості».

Нарешті, у заключній, п'ятнадцятій тезі-параграфі, котра звучить так само як і назва статті – «Універсальність як регулятивний ідеал» – автор однозначно підсумовує: «Моя пропозиція полягає у тому, щоб розглядати універсальність з точки зору оптимальності культурного синтезу та розглядати можливість універсальності як регулятивний ідеал у Кантівському розумінні.» Саме така позиція приймає до уваги людську обмеженість, в результаті чого універсальність не можна застосувати до всіх людей взагалі та всіх часів. Однак ця позиція сприяє просуванню до найвищої оптимальності у культурному синтезі. Еволюційний процес такого просування, на думку автора, не може бути лінійним, а лише – спіральним, а саме – «неупорядкованим спіральним» процесом.

В. Абашинік